

BAVNEN

Aaby Højskole, år 1900-1920

Meddelelser
fra
Lokalhistorisk forening for Aaby Sogn

9. årgang 1996

“Bavnen”
Meddelelser fra
Lokalhistorisk forening for
Aaby Sogn
9. årgang 1996

Udgivet med støtte af:
Aabybro Kommune og
Aabybro afdelingerne af:
Sparekassen Nordjylland,
Nørresundby Bank,
Den Danske Bank
og Unibank.

ISSN 0906-0227

Dagsorden for ordinær generalforsamling

tirsdag den 19. marts 1996 kl. 19,30

på Aabybro bibliotek, Elmevej 2.

1. Valg af dirigent.
2. Beretning.
3. Regnskab.
4. Valg til bestyrelse.
5. Valg af suppleanter.
6. Valg af revisorer.
7. Indkomne forslag.
8. Eventuelt.

Efter generalforsamlingen, der forventes afsluttet senest kl. 20.15,

er alle velkomne til at høre fhv. forstander

Karlo Jensen tale om Jeppe Aakjær.

» - en høiere Folkeskole i Aaby«

1877-1896

I dagbladet Aalborg Stiftstidende og Adresseavis kunne man i nummeret for den 22. februar 1877 læse følgende:

»Gårdejer Niels Chr. Christensen i Aastrup har i disse Dage til sin Svigersøn, Lærer Bech i Haldager, købt Niels Jeppesens Gård med Mølle og ca. 28 Tdr. Land i Aaby, for 25.000 Kr. at modtage 1ste September. Bygningerne ere nye og gode. Hr. Bech agter til Oktober at begynde en Højskole, som man må ønske al Held og Lykke, da det er bekjendt, at Hr. Bech er i besiddelse af Kundskaber og velqualiseret til Højskolegjerningen, ligesom han også er almindelig agtet for sin Gjer-ning, hvor han nu er.«

Den vordende forstander for Aaby højskole Jacob Sørensen Bech var også af vendelboslægt, født 1836, søn af urmager Søren Stefansen Bech i Børglum og jordemoder Margrethe Pedersdatter, hvis hus endnu ligger ved vejen lidt øst for klosteret. Han var en kendt og dygtig urmager. Et af hans ure findes på urmuseet i Den gamle by i Århus. Hans far, Stephan Jensen Kodal, var en kendt urmager i Hune Torp.

Jacob Bech kom på Ranum seminarium og fik lærereksamen i 1856 med hovedkarakteren »meget duelig«. Når han i seminarietiden besøgte hjemmet i Børglum, foretog han rejsen til fods. Kort efter sin eksamen blev Bech lærer hos den kendte og dygtige skolemand Thomas Bjørnbak på højskolen i Smidstrup, ca. 10 km sydvest for Hjørring. Den nybakte seminarist har næppe kendt andre højskoler, så der er nok ingen tvivl om, at de to år hos den begavede og målbevidste skoleleder har været afgørende for Becks begreb om, hvad det ville sige at drive højskole, det kan derfor ikke undre, at han er blevet kaldt bjørnbakker, en betegnelse, der - lige så lidt som grundtvigianer, brandesianer - er brugt af modstandere for det godes skyld, men for at betegne det, der er anderledes og måske ligefrem katastrofalt forkert.

Navnlig i attenhundrede tresserne og halvfjerdserne stod der drabelige kampe mellem aser og jætter, grundtvigianere og bjørnbakkere - navnlig på Aarhusegnen, hvor Nørregård fra Testrup højskole og Lars Bjørnbak fra Viby landboskole krydsede klinger ved mange skolemøder. Testrup højskole blev oprettet af Nørregård i 1866 helt bevidst som en modvægt mod den materialistiske skoleretning, repræsenteret ved Viby højere Landboskole, hvis pendant i Nordjylland var Thomas

Bjørnbaks højskole i Smidstrup 1855, senere i Fjellerad. Der vankede ofte hårde ord, beregnet på at såre. Men hvordan var egentlig grundtrækkene i de anskuelser, som tørnede sammen i disse år?

Der oprettedes mange grundtvig-koldske højskoler i årene efter 1864. De imødekom et reelt behov for videregående oplysning, byggede på almueskolen. De gudelige vækkelser og det politiske røre fik folk fra almuen til at spørge efter oplysning, kundskaber. Det primære formål for de grundtvigske højskolars ledere var den folkelige og kristelige vækkelse. Som helligånden vejleder til sandheden i den kristne menighed, er folkeånden, skabt af Gud, en vejleder til sand folkelighed, dvs danskhed. Folkeånden giver sig klarest udtryk i de gamle myter fra hedenold, i sagnhistorie, ordsprog, poesi. Ligesom det gamle testamente også er udtryk for jødefolkets ånd, den folkelighed, som var jordbund for den første kristne menigheds dannelse, sådan er myterne, den gamle historie, ordsprogene udtryk for den danske folkeånd, den folkelighed, hvorudfra vi må forstå os selv og vor tid. Evangeliet er kommen til os som en gæst, der ikke ønsker at udlette vor danske folkelighed, men at bo hos os som vi er.

Naturligvis kan man ikke udforme et »højskoleprogram«, der passer for alle grundtvigske højskoler, men det går vel an at sige, at det foranstående var det tema, som de mange højskoler så hver gav sin udformning, præget af de skoleledere, lærere og skolekredse, som bar skolerne. Den gudelige vækkelse må jo nok tegne sig for et ret ugrundtvigsk indslag i højskolebevægelsen og har givet dens væsen et præg, som Grundtvig nok ikke havde tænkt sig. Grundtvig holdt ikke kristelige foredrag. Mon det ikke har spillet en stor rolle, at det grundtvigske syn befriede mange af den gudelige vækkelses folk for skammen og skrækken for at være, som de var: de blev glade kristne, fordi de oplevede, at deres jævne danske folkelighed ikke var noget, Djævelen havde skabt, men noget som Gud vedkendte sig og ville frelse. Og det måtte der tales meget om. Det kan vel ikke undre, at den glade kristendom set udefra ofte kunne tage sig ud som den selvglade kristendom, hvor man soledede sig i glæden over, at man kunne tage det folkelige - blandt andet forstået som folkelige foredrag, andelsbevægelse, højskole, friskole, gymnastik og skyttebevægelse - med ind i det kristne vennelag.

Naturligvis gælder det både den grundtvigske og den bjørnbakske bevægelse, at ingen af dem i virkeligheden svarer til det vrængbillede, som modstanderne i kampens hede fremstillede.

Hovedsagen i den bjørnbakske skole var tilegnelsen af solide kundskaber. Men ikke åndløst terperi. I dansk for eksempel skulle eleverne læse og gengive det læste med egne ord. Selv var han en fortrinlig oplæser og læste bl.a. Oehlenschlägers tragedier for eleverne. I mod-

sætning til Tscherning, som ikke mente, at historielærebøgerne indeholdt værdi for 4 skilling, betød historien meget for Bjørnbak, både Danmarkshistorie og verdenshistorie.

Det var hans mål med undervisningen, at eleverne med gode kundskaber og vågen sans for politiske og økonomiske og sociale problemer, skulle lære at rette ryggen og hver på sin plads være sig selv bekendt som bonde, håndværker, lærer, eller hvilken anden lidet agtet håndtering man kunne have dengang .

»Kundskab er magt, uvidenhed trældom»

Altså: Frem, bondemand, frem!

Dette bjørnbakske slagord formulerede Lars Bjørnbak under pseudonymet Søren Christensen, før han trådte offentligt frem under sit eget navn.

Det var en logisk følge af Bjørnbaks skolesyn, at hvert højskolekursus afsluttedes med en offentlig eksamen eller overhøring. Elevernes skriftlige arbejder blev fremlagt - også førstedagsdiktaten til konstatering af fremskridt. I det foregående er der mest tænkt på Lars Bjørnbaks skole i Viby, men både ånd og metode har vistnok været den samme på den ældre bror, Thomas Bjørnbaks højskole i Smidstrup - senere Fjellerad.

Aaby højskoles første forstander var naturligt nok bjørnbakker, for så vidt som han havde lært »højskolehåndværket« hos Thomas Bjørnbak, og han formede sin egen skoles struktur nogenlunde efter Bjørnbaks mønster. Også han lagde vægt på solide kundskaber. Der brugtes lærebøger, eleverne havde lektier for i det stof, som var gennemgået mundtligt i timerne, og blev »hørt«. Også den afsluttende offentlige overhøring af eleverne er ført med til Aaby. Listen over lærere i Bechs 19 år som eneforstander viser en konsekvent foretrukken af seminarieuddannede lærere. Som timelærere virker bl.a. dyrlæger fra Aabybro, fra Vedsted, Saltum og Nørresundby. En landinspektør og en agronom savnes ikke i listen over timelærere, selv om de ikke konstant har været knyttet til skolen.

P. C. Poulsen, forstander på Aaby højskole efter Johan Brydegård, fortæller, at hans far, som havde været Bechs elev, kunne bevidne, at Beck var en begavet og elskelig lærer, og at han efter fleres udsagn var måske lovlig glad for et godt glas, tog man ikke så tungt.

Beck har, mig bekendt, ikke efterladt sig noget skriftligt, som kunne gøre det lettere at placere ham i højskolebevægelsens »ideologiske spektrum«. Det er nok sikkert, at han ikke viste nogen forståelse for de grundtvigske skoletanker. Han fik ejheller nogen rigtig forbindelse til det grundtvigske røre i Vedsted, som førte både til frimenighedsdannelse og til friskole. Sandt nok, at hans skole virkede efter et bjørnbaksk

mønster. Hvem ved: måske har netop det været en hindring for, at Beck rigtig kunne udfolde sig som højskolemand og få den betydning for egnen, som jo nok var tilsigtet fra først af.

Når man tænker på, hvad der i vor tid ofres på annoncer og anden p.r.-virksomhed for højskoler og ungdomsskoler, må man undre sig over, hvad Beck mente at kunne nøjes med: 1. august 1877 indrykkede han en ret stor, men dog enkeltspaltet annonce i Aalborg Stiftstidende (som var venstreblad dengang). Teksten er en hel lille programerklæring for den kommende højskole i Aaby, sikkert udarbejdet med megen omtanke og omhu.

Skolen begynder 1. november, »om Gud vil«. Der tilbydes eleverne »dels den fornødne Vejledning i de sædvanlige praktiske Fag og dels en videregående Undervisning i Historie, Geographie og Naturfagene med det Formål for Øje at give Eleverne en sund kristelig Livsanskuelse og et klarere Blik for Guds Gjerninger i Naturen og Menneskelivet«.

Skulle man ikke rolig kunne sende sine børn til en sådan skole - også børnene fra de vakte hjem?

Ordet højskole bruges ikke i annoncen, men »højere Folkeskole«. Er det udtryk for en vis beskedenhed, selverkendelse?

Man vil bygge videre på folkeskolens grundlag, give eleverne de muligheder, den videre horisont, som følger med flere og bedre kundskaber. Det er, som om annoncen på forhånd vil tage afstand fra den form for folkelig vækkelse, som man dengang kunne opleve på grundtvig-koldske højskoler.

Der siges intet om, hvormange måneder et kursus skal vare, men når »Kost kan erholdes på Skolen for 100 Kr. halvårligt og 20 Kr. månedligt« må man gå ud fra, at et halvår er 5 måneder fra november til april, hvilket bekræftes i skolens ansøgninger om statstilskud til driften.

Det var, hvad offentligheden fik at vide om den kommende højskole i Aaby: 1 annonce og ikke mer. Nåja, der havde jo været en meddelelse i Stiftstidende om Niels Christensens gårdkøb, hvor det jo allerede meddeltes, at svigersønnen skulle begynde denne højskole i Aaby. Og så kom der jo da en god flok elever, 25. Af eleverne var 16 over 18 år, 5 var mellem 15 og 18, mens 4 var under 15 år. Op gennem årene optræder stadig et antal elever under 18 år, dvs. i efterskole-alderen. Man forstår Elmelund, som i 1918 opretter efterskole-afdelingen, hvilket bl.a. kunne betyde, at skolen fik tilskud til disse elever også.

I sin ansøgning om tilskud til skolen i 1878 meddeler Beck en række oplysninger, som tilsammen tegner et vist billede af skolen. Der undervises i dansk stil og retskrivning, læsning, regning, verdenshistorie, Danmarkshistorie, skønskrivning, tegning, geografi, veterinærfag, zoo-

logi, botanik, fysik, kemi, sang, gymnastik. Der er ingen gymnastiksal, så det har vel været så som så med gymnastikken. Om undervisningsmetoden er allerede fortalt i det foregående: der skal læses lektier og eleverne høres i det stof, som først er gennemgået mundtligt i foredragsform.

»Undervisningsapparater«, nogle få landkort, en del »afbildninger til plante- og dyrerigets naturhistorie og enkelte kemiske apparater. Hvad Forstanderen tidligere som Lærer i Haldager har været skjænket af den sidste slags, blive tilintetgjort ved en ildebrand«.

»Offentlige Foredrag ere blevet holdte på Skolen 2 Gange i Vinterens Løb for en Forsamling hver Gang på 2-300 Mennesker.« Man spørger sig selv: Hvor på skolen har de mange mennesker kunnet rummes? Skolen havde kun plads til 10 boende elever.

Sognepræsten i Vadum, som Beck har kendt fra Haldagertiden, ledsager ansøgningen om statstilskud med en udtalelse, som er veltalende og positiv. Den anføres her i sin helhed, fordi den giver et godt bidrag til billedet af Aaby højskole 1877-78: Undertegnede Sognepræst i Vadum ved Aalborg, som fra Begyndelsen har haft Lejlighed til at følge Oprettelsen og Udviklingen af Højskolen i Aaby (v. Aabybro), som i Vinterens Løb gjentagne Gange, sidst den 29. Marts, da der afholdtes en offentlig Prøve, har besøgt Skolen, skal herved tillade sig varmt at anbefale omstående Ansøgning.

Beck var vist på mange måder respekteret af sine bysbørn, en begavet og flink, men upraktisk mand, mente man, han var. En overgang, det må nok være efter at Carl Nielsen har forpagtet skolen, skal Beck have påtaget sig at køre dagvogn mellem Aabybro og Blokhus! De dårlige veje sled hårdt på hestene, de måtte skiftes ud af og til.

Men folk mente ikke, at Beck var en god pranger: »Herregud, hå haj no hajlt hæest ijen!« sagde man i sikker forvisning om, at Beck var blevet snydt igen.

15. april 1896 meddelte Aalborg Stiftstidende: »Aaby Højskole vil fremtidig foruden af Skolens nuværende Forstander J. S. Beck tillige blive ledet af Bygmester Carl Nielsen, hvorhos der ved Skolen vil blive givet faglig Undervisning for Håndværkere. Også Højskolelærer Rendbæk, tidligere Lærer ved Stenum Højskole, er nu knyttet til Skolen. Begge de nævnte Herrer ere for Tiden Deltagere i Statens etårige Lærerkursus i København. Vi henviser iøvrigt til omstående Bekjendtgørelse.« - hvor man så kan læse nogenlunde det samme, kort og tørt, undertegnet af begge forstandere. Beck har deltaget i undervisningen indtil år 1900. 1899 købte Carl Nielsen skolen og begyndte året efter opførelsen af de bygninger, som lige til disse år har været rammen om skolens arbejde.

Hvordan Beck følte det, at en ny mand tog føringen, ved vi intet om. Men vi har vidnesbyrd om, at han stadig var rede til at gå utraditionelle veje for at sikre familiens eksistens. Smedemester Peter Falborg fortæller, at han som elleve-årig i 1895 blev tjenestedreng hos Jeppe Nielsen i Kølvring i Vedsted. Hans husbond og købmand Nielsen, Vedsted, havde i fællesskab dagvognen, som kørte fra Aalborg over Aabybro til Fjerritslev. Falborg husker, at han slæbte hakkelse til dagvognshestene hos købmand Nielsen, og han vidste, at den, der var postmester i Aabybro dengang, det var forstander Beck. Postkontoret var i den bygning ved indkørslen til Højskolevej, hvor entreprenør Erling Nielsen bor.

Forstander Beck tog sin afsked fra Søndre skole i 1902. Han levede sine sidste år i Aarhus, hvor han døde i 1913. Fru Maren Erikke Beck boede i mange år hos sønnen Ludvig Beck på Buskenggård, hvor hun døde i 1930.

Frederik Nørgård

Carl Nielsen og Aaby højskole

Carl Nielsen er født 1865 i et husmandshjem i Andebølle i Vissenbjerg sogn. Tidligt måtte han gøre gavn for føden. Hans lærer i folkeskolen - »den bedste lærer i hele verden« - så, at hans evner pegede mod bogen. Men til at læse var der ikke råd. Carl Nielsen blev tjenestekarl og lærte senere murerhåndværket. I midten af firserne havde han arbejde på Askovegnen og fik her stærke indtryk af højskolelivet. Vinteren 1887-88 var han elev på Vallekilde, og under Triers og Bentsens påvirkning fik han lys over sin fremtidsvej. Han ville være ungdomslærer. Og han sled udholdende for at nå sit mål. Han tjente om sommeren med murske i hånd, hvad han brugte om vinteren til skoleophold: to vintre på Askov, to på teknisk skole. En sommer foretog han en længere rejse i Mellemtyskland, og 1893 blev han lærer ved Brøderup højskoles håndværkerafdeling. Han tog fat med liv og lyst, og lykkelig var han for de opmuntrende ord, forstander Dam en aften sagde til ham: »Det går godt, Carl Nielsen, eleverne er glade for din undervisning - da var jeg den aften så lykkelig og taknemmelig mod Gud, som jeg næppe har været nogen aftenstund før eller senere i mit liv.« Han fortsatte stadig sin uddannelse, bl.a. på statens etårige kursus. 1896 holdt han bryllup med Mette Kristensen fra Krogsager ved Randers. Og de to unge tog nu fat i Aaby, hvor de fik deres hovedgerning.

1899 købte Nielsen skolen, og 1900 rejste han nye skolebygninger. I 22 år ledede han skolen, dygtigt bistået af sin hustru. Han vandt mennesker ved sit friske og oprindelige væsen, og alle måtte beundre hans virkelyst. Hans fag var verdenshistorie, naturlære og tegning. Mange håndværkere fik en solid uddannelse under hans dygtige vejledning. Han oplevede både opgangs- og nedgangstider, men skolen blev i højere grad end før et åndeligt midtpunkt for egnen. Efterarsmøderne havde meget stor tilslutning. I krigsårene dalede elevtallet. Medvirkende her til var det vel nok, at Nielsen politisk stod i modsætning til store dele af befolkningen. Han sluttede sig til det radikale Venstre og ejede så stærkt og rankt et sind, at han ikke af klogskabshensyn holdt sit standpunkt bag vesten.

Gunnar Damgård Nielsen

Aaby højskole i Carl og Mette Niensens tid 1896-1918

Det var på torvet i Nørresundby. Ved det spændende folketingsvalg i 1913. Vælgerne - dengang kun mandlige - var mødt op i stort tal på valgstedet og flokkedes tæt om den løv- og flagprydede talerstol. Nu stod en af de tre kandidaters talende stillere på »stolen«. Det var højskoleforstander Carl Nielsen fra Aaby. Med kraftig røst og klar begrundelse gik han ind for at vælge den radikale gårdejer fra Fristrup, Søren Jungersen. »Det ka' ves intj væ' te gavn for hans skuel, te han sto' der og bralrer op!« udbrød en mand, der stod i min nærhed. Carl Niensens 14-15 årige søn hørte det. Og i samme nu blev min fars moralske mod mig åbenbart og beundringsværdigt. Et af hans karakters fineste træk. Og jeg vidste fra vort daglige beskedne liv derhjemme, at han og hans familie måtte betale for det. Men samtidig var dette grundtræk i hans væsen måske hans største aktiv som opdrager og grunden til, at hans bedste elever blev knyttet meget tæt til ham og havde den dybeste respekt for ham.

Inden for den danske højskolebevægelse hørte min far til den type, som havde rod i folkets brede lag: »Fra folket vi kommer, til folket vi går, dets lykke skal være vor lov.« Han var og blev husmandssønnen fra Andebølle skov, der hele sit liv stod den danske husmandsbevægelse nær. Når jeg tænker på min fars skolestue, ser jeg den fyldt med

nordjyske husmænd. I sin ungdom var han murersvend, der om sommeren brugte murskeen og om vinteren fik råd til at tage på højskole. Han hørte endogså til dem, der gik på valsen i Tyskland. Og den dag kom, da han byggede sin egen højskole: den nye Aaby højskole af år 1900. Han havde regnet med, at hans skole særlig skulle blive præget af dens håndværkerafdeling, men sådan gik det nu ikke, selv om der blev taget svendeprøver derfra. Nej, det var det folkelige livssyn i nær tilknytning til det grundtvigske livsrøre i hjem, skoler og menighedsliv, der kom til at bære min fars og mors hele virke. Og hvor forskellige de end var - for det var de: i livssynet stod de sammen og udfyldte hinanden. For min

Fra venstre Johannes, Gunnar, Mette, Carl og Svend Nielsen

mor var et begavet menneske med poetiske anlæg og samfundsinteresser. Hun var kvindesagsforkæmper og gennem mange år formand for den lokale afdeling af Dansk Kvindesamfund.

Far tog de foredrag, han blev opfordret til at holde, og cyklede rundt, ofte lange ture i det undertiden barske vendsysselske klima. Han har senere fortalt, hvordan havgusen næsten kunne tage vejret fra ham. De 10-15 kroner, han fik for et foredrag, betød virkelig noget økonomisk. Hvad han kunne få af arkitektarbejde, tog han uden for skoletiden. For eksempel Aaby Sparekasse, som dengang blev bygget ved »Kattevejen«, har han tegnet, ligesom en del andre bygninger. Men den slags arbejde var jo hans egentlige fag. Forøvrigt husker jeg, at far sad og arbejdede i sparekassen med regnskaber om aftenen til langt ud på de små timer. Om han var bogholder eller hvad, erindrer jeg ikke.

Krigsårene 1914-18 var en hård belastning for mor. Det kneb med at skaffe tilstrækkelig og god kost til eleverne. Da vi var flyttet til Brøderup, hvor der var landbrug til skolen, talte hun ofte om, hvor svært det havde været i Aaby.

Med sin poetiske åre og sit livsglade sind levede mor nok mere med i byens liv, end far gjorde. Jeg husker, hun var med til at lave revyer i Håndværker- og Borgerforeningen og var med til at starte en afdeling af Dansk Kvindesamfund.

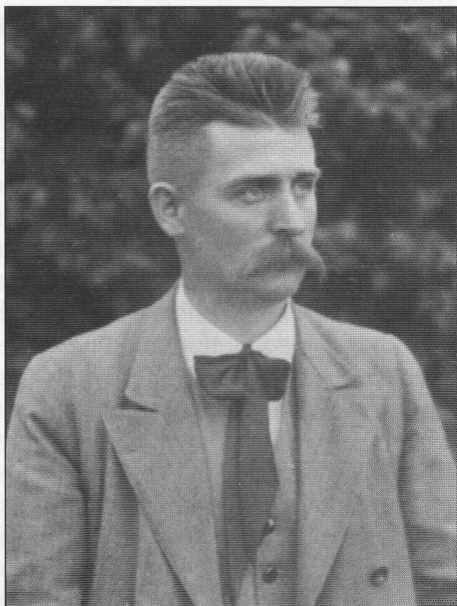
Gennem flere år havde De samvirkende Husmandsforeninger formandskursus på skolen, og husmandsbevægelsen stod min fars hjerte nær, adskillige er de foredrag, han har holdt i disse foreninger rundt omkring.

En bedømmelse af fars og mors gerning er vi, min bror og jeg, ikke kompetente til at foretage. Vi har haft et dejligt hjem og har fået noget gennem det, som har haft stor betydning for os og vore børn. Jeg har flere gange i årenes løb mødt positive udtalelser fra gamle elever i Aaby-tiden, og det har altid glædet mig at høre.

Frederik Nørgård

Margrethe og Aage Elmelund 1918-1920 Johan Brydegård 1921-1928

Carl Niensens efterfølger i Aaby blev Aage Elmelund, født 1884 i Nr. Aaby friskole. Halvdelen af sine barndomsår levede han på Nr. Ørslev højskole, hvor hans far, Theodor Jensen, i nogle år var forstander. I sine første unge år arbejdede Elmelund som tjenestekarl, kom på Rødkilde højskole, læste tre år ved Vordingborg seminarium uden at tage afsluttende eksamen, var et års tid lærer ved Try og derefter i 12 år ved Vraa højskole, inden han 1918 kom til Aaby. Han var levende optaget af al slags idræt, havde gennemgået statens etårige gymnastikkursus, og han oprettede da en delingsførerafdeling og tillige en efterskole i forbindelse med højskolen.

Aage Elmelund 1920.

Elmelund og hans hustru, Margrethe, f. Jensen, fra Næstved, kom til Aaby i rette tid. De nød godt af den store tilgang, højskolerne havde efter verdenskrigens slutning. Men også under mindre gunstige ydre forhold ville sikkert mange unge have søgt til Aaby. I vinteren 1919-20 var skolen besøgt af ialt 72 elever, deraf 22 på efterskolen. Alt tegnede da lyst for det unge, vindende forstanderpar. Men 18. oktober 1920 blev Elmelund ramt af et vådeskud under en skydeøvelse i gymnastiksalen og døde et par timer efter.

Indtil en ny forstander kunne tiltræde, ledede Th. Jensen og fru Elmelund skolen. Men 1. november 1921 blev Johan Brydegaard, der i 28 år havde været gymnastiklærer i Vallekilde, forstander, og han købte den næste år for omtrent 33.000 kr. Fru Elmelund fortsatte som leder af skolens husvæsen. Brydegaard er født 1866 i Brudager sogn ved Svendborg. Tidligt blev han levende optaget af det kirkelige og folkelige røre i Sydfyn. I nogle år fo'r han til søs og så al verdens lande. Han gik derefter på navigationsskolen i Svendborg, men nogle dage inden han skulle tage styrmandseksamen, fik han ved en krudtsprængning varig skade på sit syn, og dermed måtte eksamenslæsning og sømandsliv opgives. Brydegaard, der var en af banebryderne for den Ling'ske gymnastik, fortsatte naturligt nok delingsføreruddannelsen i Aaby og fik en ledende stilling i gymnastikbevægelsen på egnen. Efterskolen havde i hans tid et smukt elevtal, men tilslutningen til højskolen, navnlig dens sommerskole, var ringere. Da tilmed Brydegaards syn i årenes løb svækkedes, opgav han i 1928 sin gerning i Aaby og overtog en boghandel i Ollerup.

A. Truelsen

P. C. Poulsen 1928-1946-1951

Han var opkaldt efter sin bedstefar og blev af ældre samtidige kaldt Poul Christians Peters Poul Christian. Blev ellers omtalt som Kaptajnen, Magisteren, som han ofte spøgende kaldte sig selv, Gamle David.

P. C. Poulsens historie, for så vidt angår Aaby højskole, er historien om profeten, som var agtet i sit fædreland. Det er tillige historien om den eneste forstander, som i en lang årrække havde held til at drive højskole i Aaby - andres fortjenstfulde og gode indsats ufortalt. Drive højskole på en sådan måde, at voksne unge strømmer til, så det er ved at sprænge rammerne, at de er glade for opholdet og resten af deres liv mindes skolen, og fremfor alt P. C. Poulsen, Gamle David, med glæde og beundring.

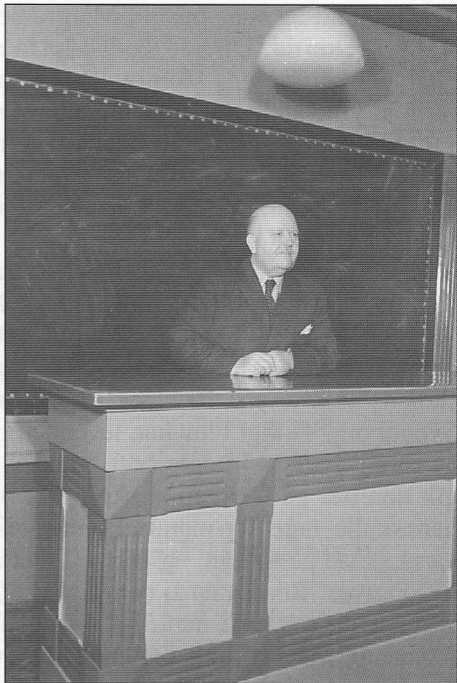
Om Poulsen levede op til de idealer, der ellers gjaldt for grundtvigske højskoleforstandere, er en anden sag. Han keredede sig ikke meget om den slags. Var mere interesseret i at være beundret og afholdt af sine elever, for hvem han gjorde et kæmpearbejde på skolen, end af at være estimeret i Højskolebladets spalter eller ved kollegiale sammenkomster. Poulsens kolleger var de gamle officersvenner, mere end det var de andre forstandere. Han holdt forbindelse med dem, tænkte på dem, talte om dem.

Poulsen er indtil nu den eneste akademiker blandt skolens forstandere. Men det prægede ham ikke synderligt. Studentereksamen tog han på officersskolen, et stadium på vejen til at blive linieofficer.

Han forlod hæren i protest mod den hærlov, over hvilken der stod skrevet 9. april, som han sagde mange år efter. Han havde i generalstaben deltaget i udarbejdelsen af forskellige hærlovsforslag, som ikke kunne vedtages i folketinget.

Sine ventepenge brugte Poulsen til et universitetsstudium: filosofi. Speciale: Emanuel Kant. Afsluttede med magisterkonferens 1926. Sin eksamensforelæsning holdt han uden manuskript (brugte den heller aldrig på skolen) mon det ikke er uden fortilfælde på universitetet? Sine pædagogiske evner havde han udviklet ved hæren som lærer ved officersskolen og efter eksamen som lærer i dansk og regning for håndværkere ved Teknologisk Institut. Nåja, også tjenere underviste han. Det passede ham godt.

Poulsen havde en naturlig evne til at komme på talefod med mennesker. Denne evne blev øvet og avet, sikkert også stimuleret ved uddannelsesopgaverne i hæren og samværet med officerskammeraterne. Da Poulsen i 1922 valgte det »brødløse« filosofiske studium, tror jeg, han havde en forestilling om at få underbygget det livssyn, han allerede

Forstander P. C. Poulsen, sommer 1950

havde, supplere og udbygge den viden, han sad inde med, for at han kunne nyttiggøre den i et reformatorisk oplysningsarbejde - og tillige få et levebrød ud af det. Hjemme i Aaby gik forstander Brydegaard i 1928 og ønskede at afhænde Aaby højskole. P. C. Poulsen købte den ved gode venners hjælp og kaution. Prisen var 24.000 kr. - Brydegaard havde købt skolen i 1921 for 33.000 kr. Poulsen fortalte senere om, hvordan den redelige Brydegaard viste rundt på skolen og gjorde opmærksom på de fejl og mangler, der var. Den nye mand skulle ikke købe katten i sækken.

Der blev ingen sommerskole holdt i 1928, men et pænt højskole- og efterskolehold på 32 kom den 3. november. I årsskriftet for 1928 skriver Poulsen om sit syn på højskolens berettigelse: Højskolen kan give de voksne elever en viden, som de ikke er modne nok til at modtage i børneskolen. Højskolen kan gøre noget for sporten, den gavnlige motion, »men tillige påvise grænsen mellem sund og fornuftig idræt og overdreven kraft- og tidsspildende halsen rundt.« Ungdommen har brug for en anden undervisning end den faglige. »Menneskets ve og vel afhænger af mangfoldige andre faktorer end de rent faglige færdigheder.« Højskolen må være en vejleder. »Den rivende tekniske udvikling« har omformet betingelserne for person, hjem og samfund. Der er ikke tid til et personligt åndeligt liv og et berigende hjemmeliv, hverken for ældre eller yngre. Men dette er værst for de unge, thi de ældre har oplevet en tid med mere ro. Ungdommen må »ind i en åndelig verden, i hvilken åndsværdiernes rigdom og skønhed kan komme til deres ret.« »En sådan åndelig opdragelse har højskolen fra gammel tid set det som sin hovedopgave at give.« »Højskolens opgave bliver i meget høj grad ikke blot en vækkelse af de personlige åndelige kræfter, men tillige en vejledning i at vælge mellem de forskellige synspunkter under hensyn til den personlige grundindstilling og med klar og nøgtern eftertanke. Derfor kan den moderne højskolegerning kun løse sin opgave under taktfuld hensyntagen til elevernes personlige ejendommeligheder og ved at lægge en ikke ringe vægt på det forstandsmæssige.« Et smukt og værdigt ideal for en højskolegerning. At virkeligheden og hverdagen kan forårsage afvigelse fra idealet, er Poulsen klar over, idet »højskolen, som naturligvis må tage visse økonomiske hensyn - trods al idealitet af ren og skær selvopholdelsesdrift er nødsaget til at føje sig efter den moderne ungdoms smag.«

I årsskriftet 1929, i artiklen »Mit grundsyn« uddyber Poulsen sine tanker om det enkelte menneskes ret til at danne sig et livssyn i frihed og med respekt for andres samme ret. Næstekærligheden er en forudsætning herfor. Den, som har næstekærlighed som forudsætning for sin åndelige velfærd, vil alene have fuld betingelse for at kunne arbejde i

frihedens ånd. Og han vil til gengæld gennem sit arbejde i denne ånd nå til en praktisk uafhængighedsfølelse af og underkastelse under kærlighedens ånd, nå den lykke på en gang at føle sig både tjenende og nydende. Og derved får han de bedste betingelser for at indse uimodsigeligheden og almagten i det store evangelium: Jesus af Nazareth, den opofrende kærligheds uforlignelige talsmand i liv og død, var i sandhed Kristus, Guds søn!«

I artiklen fra 1928 er kristendommen ikke nævnt. Det er den her, men på en sådan måde, at man forstår, Poulsen ikke mente, højskolen skulle forkynde kristendom, men nok den næstekærlighed, der fører til en praktisk afhængighedsfølelse og underkastelse under den kærlighedens ånd, som betinger, at man »indses uimodsigeligheden og almagten i det store evangelium.«

Sand kristendom må harmonere med det bedste i mennesket. En modsætning mellem evangeliet og menneskets ædleste stræben er utænklig og uantagelig, mener Poulsen. Det gode i mennesket fører det mod kristendommen og inspireres af kristendommen. Det kan her indskydes, at Poulsen i sine sidste år arbejdede med manuskriptet til et værk, hvor han gennemgår bibelen i lyset af moderne naturvidenskab og filosofi, søger at vise, hvad der kan holde i de gamle beretninger, og hvad der er tidsbestemt mytologi, som må vurderes efter det, det er: den billedtale, hvori en svunden tids mennesker har meddelt deres opfattelse af religiøse forhold. Poulsen har fortalt mig om dette arbejde, men har ikke vist mig noget af det. Pastor Pallesen har haft en del af værket til gennemlæsning. Poulsen fik det ikke fuldført, og hvem andre vil kunne gøre det?

Jeg har en fornemmelse af, at de spørgsmål, Poulsen her tumlede med, er blevet meget indgående behandlet og gennemdrøftet af teologer, naturvidenskabsmænd og filosoffer ved forsamlinger, konventer, i tidsskrifter og blade, som Poulsen ikke interesserede sig for at søge kontakt med. Han foragtede akademisk vigtigpråseri. Han følte sig, tror jeg, som den, der, ene mand, med sin filosofiske, religiøse forståelse, skulle give den jævne mand mulighed for at forstå sin bibel, sin kristendom, evangeliet i lyset af de uimodståelige kendsgerninger, som den moderne videnskab har givet os.

Når man mange gange har lyttet til P. C. Poulsens taler, vil man måske undre sig lidt over denne kraftige fremhæven af den enkeltes ret til at danne sig sit syn ud fra egne forudsætninger. Poulsen har afgjort ment sit program ærligt. Men hans måde at tale på var ikke den, der overlader ret meget til tilhørernes egne overvejelser. Han talte højt, stærkt og flydende. Når han talte om noget, som han fandt var ondt eller forkert, forkasteligt, talte han meget højt og vredt. Indvendinger

mod de tanker, han fremstillede, behøvede ingen at komme med. Det gjorde Poulsen bedre selv, hvorefter han med overvældende og indlysende modargumenter manede disse indvendinger i jorden. Og ved udgangen af talen var der ingen modsigelse, harmonien var tilvejebragt som resultat af et dialektisk spil, hvor Poulsen havde repræsenteret både for og imod. Det kunne kun ende med det godes sejr, den mening, som Poulsen fandt var rigtig, efter at han havde bragt alle for- og imodargumenter på bane og fundet en afgørelse, som et godt og forstandigt menneske vanskeligt kunne modsige.

Det menneskeideal, som Poulsen ville fremme og forsvare, var egentlig ikke urovækkende, endsige revolutionært. Ikke egnet til at vække modsigelse og diskussion. Det var ikke et virkelighedsfjernt og blodløst ideal. Det var faktisk det samme som det bedste i os selv, det bravmandsideal, som skulle forsvares uden al fanatisme mod de fejl og svagheder, som ville forringe, ja måske ødelægge det.

Poulsen blev afholdt, nærmest forgudet af sine elever. Det forstår man. Han interesserede sig for dem, gav sig tid til at tale med dem, det var naturligvis en selvfølge, at han *førte* samtalen. Ingen tvivl om det. Naturligt, fordi han vidste så meget om alle samfundsmæssige spørgsmål, og om det net af slægtforbindelser, som dækkede Vendsyssel. Han elskede at spørge ud og finde ud af, hvor den enkelte elev skulle placeres i dette slægtsskema. Selv var han i slægt med en stor del, om ikke alle de gamle vendelboætter, som stadig dominerer disse egne. Eleverne var betagne af, at denne erfarne, kundskabsrige, uhyre veltalende mand på en vis måde var lige med dem. Han forstod dem, accepterede dem, som de var. Lagde ikke skjul på, at han også var glad for mad og drikke og andre gode glæder. Han ville ikke omvende dem til noget, vække dem, nå jo: til at høre, forstå, skelne og vælge mellem godt og dårligt. Men hovedårsagen var, at han kunne li' dem, som de var, han accepterede dem, det var noget værd. Han kaldte tidligere elever »de gamle ørne«, og eleverne mellem hinanden kaldte ham Kaptajnen, Magisteren, Gamle David. Han var alle tiders mand.

Poulsen startede hver dag med to timers foredrag. Derefter kom regnetimen, og her ydede Poulsen det utrolige. Regnebog - ? Overhovedet ikke. Poulsen skrev opgaver op på den store tavle og gav eleverne et sæt af faste regler og metoder, som blev indterpet i form af iøjrefaldende sætninger, som gjorde det lettere for dem at håndtere tallene. Det lå Poulsen meget på sinde, at også den svage del af elevflokken virkelig kom med og lærte at regne til gavn. Var der brug for det, tog han ekstratimer med dem om aftenen. Den lille tabel var minimumskravet, al tings grundlag. Mange tænker tilbage på Poulsens regnetimer med-fryd og taknemlighed. De *lærte* regnekunst.

Den udvidede og restaurerede skole, fotograferet midt i 40'erne.

Den første vinter 1928-29 holdtes offentlige møder med foredrag af provst Gregersen: Det underbevidste sjæleliv, dr. phil. Sigurd Næsgård: Den frie skole, dyrlæge, kaptajn Toussieng: Kvægtuberkulosens bekæmpelse, gårdejer Christensen, Gøttrup: Tre år i Kanada. Denne side af skolens virksomhed synes dog ikke at være ført videre i Poulsens tid.

Derimod holdtes elevmøder, det store elevmøde 3. søndag i juli, og et stort vinterelevmøde sidst på vinteren. Eleverne opførte skuespil. Instruktør de første år Peder Vad, senere lærer Aagård. Fælles kaffebord. Finansiering via pakkefest, dvs. bortauktionering af mer eller mindre »værdifulde« pakker, i reglen gaver fra byens handlende. Derefter dans. 5-600 mennesker samledes til disse elevfester. Om vinteren var der hver måned et elevmøde af mere beskedne dimensioner: foredrag af en af lærerne, kaffebord, dans. Der var ofte mange til disse møder også. Poulsen gik rundt og snakkede med de gamle elever, spurgte dem ud om arbejde, forlovelser, giftermål osv. Alt noteredes med Poulsens berømte flueben-skrift på en lille lap papir og genopstod i »Har du hørt, at« - i elevskriftet .

Elevtallet steg støt, navnlig for vinterskolens vedkommende. De tre

sidste år, før tyskerne tog skolen i 1943, var der 80 og 81 elever hver vinter. Sommerskolen kulminerede med 44 i sommeren 1940. En hel del boede hjemme og havde madpakke med.

Den gamle veltjente trægymnastiksal fra Carl Niensens tid blev i 1932 afløst af en rummelig sal - i flere år landsdelens største. Træ fra den gamle sal gør stadig fyldest som loftsbeklædning. Fast scene, fint fortæppe. Femte hovedkreds af De danske Gymnastikforeninger gav et tilskud til opførelsen og fik salen forlænget, så den blev mere velegnet til at rumme de store forårsopvisninger, som hovedkredsen i mange år arrangerede 2. påskedag.

1934 byggede Poulsen en mansard ovenpå den gamle hovedbygning, og i midten et vældigt tårn i tre etager. Isolering og brandsikring var ikke rigtig på tale dengang. Efter tidens forhold var det fint og flot. I mellembygningen »aula«, bagved var der vaskerum til eleverne og seks toiletter! I kælderen centralfyr med vand til skolestuer og forstanderlejlighed, et andet fyr med damp til sal og elevværelser. Det første funge-rede fint i mange år.

1943 blev et skæbneår for Aaby højskole. I årsskriftet 1944 fortæller Poulsen: »Da jeg den 11. november skulle ringe ind til den sidste time før middag og netop stod på verandaen ved klokken omgivet af en 20-30 elever, meddelte en af de yderste i kredsen, at der kom tre tyske officerer gående op ad Højskolevejen. Da jeg derpå gik ud af kredsen til de fremmede gæster, fik jeg meddelelse om, at skolen skulle rømmes i løbet af eftermiddagen, da der allerede var et indkvarteringskommando på vej til skolen.« Det blev opgivet at finde et andet sted at holde skole. Poulsen fik 16 elever anbragt på Vrå højskole, 6 på Try, 6 på Krabbesholm og et par på ungdomsskolerne i Bagterp, Haubro og Stidsholt. De fleste af de 75 elever tog hjem. Der blev tid til en lille afslutning og fotografering, og eleverne samlede ind til en smuk gave til Dagmar og P. C. Poulsen.

I tiden fra 11.11.43 til 4.5.45 var Poulsens det meste af tiden borte fra Aabybro, og de sidste måneder var Poulsen »under jorden«, idet han havde fået et vink om, at tyskerne var ude efter ham. I hans fravær blomstrede en hel del sladder op, som gjorde det nødvendigt med et vist opgør, da Poulsen igen slog sig ned i Aabybro. Efter utallige samtaler med Poulsen og læsning af årsskriftsartiklerne fra 1940 til 45 mener jeg at kunne slå fast: I spørgsmålet om forholdet til tyskerne var Poulsen faktisk på linie med førende danske politikere og med de fleste af officererne i hæren. Han var aldeles ikke tysksindet, men han erkendte, at vi ikke havde mulighed for at forsvare os. Landet var besat, og vi måtte se at få tingene til at glide, så der skete færrest mulig ulykker. Sabotagen, modstandsbevægelsen fandt han meget betænke-

lig, idet den kun kunne blive nålestik for tyskerne, men anrette umådelig fortræd for mange sagesløse medborgere. Poulsen ændrede dog senere sit syn på modstandsbevægelsen. Han var dybt skuffet over Frankrigs sammenbrud i 1940 og mente dengang, at tyskerne ville vinde krigen på fastlandet. At man realistisk måtte erkende dette og få det bedst mulige ud af den triste situation. Poulsen udtalte sig meget åbent og blev jo betragtet som en autoritet i hvert fald i militære sager. Intet under, at mange misforstod hans forsøg på at forstå realiteterne bag de krigsførende landes propaganda. Poulsen *kunne* være diplomatisk, men ofte var han det ikke. Yndede at udtale sig på en uortodoks og ofte udfordrende måde. Det saglige grundlag, kernen i hans tale var dog i reglen ikke særlig afvigende fra det konventionelle. Den danske hær havde udarbejdet en plan for, hvorledes kampen mod tyskerne skulle foregå, når tiden var moden til det. I denne plan var der tildelt Poulsen en af de ledende poster. At beskyldte Poulsen for at være tysksindet endsiges nazist er vrøvl. Men naturligvis kan man angribe hans meninger om besættelsestiden, ligesom man kan angribe politikernes eftergivenhed over for tyskerne og deres begrundelse for den.

Rygter og sladder blev manet i jorden, men Poulsen havde svært ved helt at glemme sin bitterhed og skuffelse over, at folk, han dengang regnede for sine trofaste venner, enten slet ikke eller kun valent havde støttet ham, da han blev angrebet.

Skolens overgang til selvejende institution er der redegjort udmærket for i C. H. Jensens artikel. Sommeren 1946 havde Poulsen sit sidste elevhold. Sammen med Dagmar boede han nu i Aaby nær Ryå. Helbredet var ikke det bedste den sommer, men blev dog snart bedre. Efter at min kone og jeg var flyttet til skolen 1.8.46, fortsatte Poulsen ved skolen med status som medforstander og to timer daglig med højskoleeleverne. Efter eget udsagn var det en glæde for ham hver dag at besøge skolen, tale med eleverne og os og have sine timer, som også disse efterkrigselever var meget begejstrede for. Poulsen var med, når der foregik noget særligt på skolen, talte altid til elevmøder og forældremøder, skrev sine artikler i årsskriftet og fortsatte med »Har du hørt, at-«.

For Stinne og mig blev han en god ven og støtte, altid rede med råd og dåd. Da Poulsen sluttede på skolen i 1951 - ved overgangen til ungdomsskole - holdt vi en smuk fest for ham og fru Dagmar, han fortsatte som medlem af skolens bestyrelse, og han var stadig vores forstående ven og støtte.

Fru Dagmar Poulsen var yderst beskeden og havde ikke Poulsens glæde ved at træde offentligt frem og tale til de mange. Men hun var under alle omskiftelser en god og selvopofrende støtte for sin mand. Fru Poulsen, som var københavner og fremmed for højskolens verden,

fandt hurtigt sin stil som højskolemor og gjorde et enormt arbejde på højskolen. Frem for alt forstod hun, sammen med Poulsen, at gøre skolen til et hyggeligt hjem for eleverne, men også at gøre forstanderlejligheden til »en fæstning«, hvor de begge kunne samle kræfter til skolearbejdet, og hvor de kunne samle gode venner ved mange festlige lejligheder.

Poulsen døde på sin 73 års fødselsdag 14. august 1958 efter nogle måneders sygdom. Meget længe var han helt den gamle, munter og slagfærdig. De mange mennesker, der kom til hans begravelse og deltog i mindehøjtideligheden på skolen bagefter, var et vidnesbyrd både om, at Poulsen havde mange venner, men også om, at han var et menneske, som i kraft af sin personlighed og særlige begavelse havde haft stor indflydelse på og stor betydning for de mange mennesker, han havde haft med at gøre i sit virksomme liv, fremfor alt på Aaby højskole.

I sommeren 1942 kom der en lov som gjorde det muligt for højskolerne at overgå til at være en selvejende institution. Når nærmere fastsatte betingelser var opfyldt, ville staten sætte en 2. prioritet i skolen, og beløbet skulle være en trediedel af den sum, som en af staten udpeget vurderingskommission ville sætte den til. Et lignende beløb skulle lånes i et pengeinstitut og placeres som 1. prioritet i ejendommen, og den sidste trediedel skulle skænkes af skolens gamle elever og af hvem, der ellers var interesseret i at bevare Aaby højskole for egnens befolkning. Tanken var rigtig. Det må være det ideelle, at en højskole, landbrugsskole eller anden ungdomsskole er selvejende, så kredsen, der slutter op om skolen, selv kan bestemme, hvem der skal lede den.

Da forstander Poulsen var interesseret i at sikre skolens fremtid og tænkte på inden længe at trække sig tilbage var der grobund for at arbejde videre med sagen. Elevforeningens bestyrelse tog sagen op, og på et bestyrelsesmøde den 8. august 1942 vedtog man at foranstalte en indsamling blandt gamle elever, og i løbet af vinteren indkom der kr. 6.000.

Elevforeningens bestyrelse var Thomas Bach, formand, Edith Sørensen, Kristian Møller, Peter Tvergaard og C. H. Jensen, kasserer.

Der blev foretaget yderligere indsamling i de omliggende sogne ved hjælp af lokale repræsentanter, og da resultatet forelå, sammenkaldtes til en generalforsamling på højskolen den 26. maj 1943. Landsretssagfører Koch havde sammen med Poulsen udarbejdet forslag til love for interessentskabet samt udkast til overdragelsesvilkårene. Love og vilkår blev med få ændringer vedtaget, og man dannede Interessentskabet Aaby højskole. Der valgtes følgende bestyrelse med myndighed til overtagelse af skolen:

Jens Chr. Gundersen
Aabybro

Søren Nielsen
Rendbæk

Johanne Nørgaard
Ø. Hornum

Søren Andersen
V. Halne

Aage Bendtzen
Aabybro

Chr. Bruun
Fjerritslev

N. P. Hollesen
Aabybro

Chr. Aagaard
Faarup

Jens Gjedde
Kaas

Egon Plumgaard
Aabybro

Johannes Trandum
Lundbak

P. C. Poulsen
Aabybro

Marius Jensen
Røgild

C. H. Jensen
Aabybro

Johan Pedersen
Aabybro

Bestyrelsen trådte sammen dagen efter og konstituerede sig med Jens Chr. Gundersen som formand og C. H. Jensen som sekretær og kasserer. En enig bestyrelse vedtog overtagelsesvilkårene og underskrev et betinget skøde, som derefter blev sendt til undervisningsministeriet til godkendelse. Det må nævnes, at af det beløb på kr. 50.000, som skulle fremskaffes fra interessenterne, bidrog Poulsen med kr. 25.000 som sin gave til institutionen.

En uge hen i november 1943 beslaglagde tyskerne skolen, den var netop fyldt med det største hold nogensinde. Eleverne måtte sendes bort, og forstanderfamilien flyttede ind i en lejlighed ovenover Aabybro boghandel. Det hele gik i stå.

Højskolen var besat af tyske soldater til den 10. maj 1945, og derefter kom flygtningene, som først forlod skolen den 3. juli 1945, men den blev først endelig frigivet 1. januar 1946. Skaden på bygninger og inventar var meget omfattende, og der blev rejst erstatningskrav overfor myndighederne. Istandsættelsen begyndte straks efter frigivelsen, og alle lokale håndværkere blev sat ind på opgaven. Restaureringen var fuldført den 3. maj, så højskolen igen kunne åbne sine døre for et hold elever. Det skulle blive det sidste hold, hvor Poulsen var forstander, idet han nu ønskede at blive afløst. En enig bestyrelse for Interessent-

skabet Aaby højskole valgte som nyt forstanderpar Stinne og Alfred Truelsen, der kom fra Snoghøj højskole.

A. Truelsen

Fra højskole til ungdomsskole 1946-1967

Kirstine og A. H. Truelsen med børnene Asta, Signe og Graves

Sommeren 1946 valgte bestyrelsen for den selvejende institution Aaby højskole min kone og mig til at afløse Dagmar og P. C. Poulsen. Vi ankom 1. august med flyttelæs og 3 børn, Asta 6 år, Signe 4 og Graves knap et halvt år. Blev vel modtaget af skolens landbrugslærer C. H. Jensen og fru Kirsten. Skolen virkede ren og nymalet. Den havde ellers været hårdt medtaget: først tyske soldater, dernæst tyske flygtninge. Efter sigende gik det dog værst ud over den i de måneder, hvor den stod tom og ventede på aflusning og reparation. Det var rationeringstider våde tørv og klamme brunkul, som ødelagde skorstenen, næsten umuligt at skaffe sengelinned til pigerne (det klarede manufakturhandler Nissen alligevel) mange ting, som i dag er en selvfølge, manglede eller kendtes ikke. Det varede adskillige år, før køleskab og fryser kom på inventarlisten. Men vi så dengang alle mangler på baggrund af fem års besættelse. Landet var frit nu, og alt skulle nok blive meget bedre.

Både vi og vore medarbejdere havde tro til fremtiden, og det var en selvfølge, at vi satte alle sejl til for at få skolen godt i gang efter tre års stilstand.

De tre måneders sommerskole 1946, Poulsens sidste, havde ikke efterladt noget overskud, skolens kasse var tom, så de medbragte småskillinger fik hurtigt ben at gå på. Begrebet kassekredit var ukendt for os, men vi fægtede os igennem, indtil der begyndte at indløbe forskud på statstilskud og understøttelse til elever. At skolen nu var en selvejende institution, betød jo blandt andet, at der skulle fremlægges revideret regnskab for bestyrelsen og generalforsamlingen. Det varede lidt, før vi fandt ud af, at vi måtte have regnskabskyndig assistance. Den første hjælp til det fik vi af den kloge og venlige regnskabskonsulent i Aalborg Amts Landboforening Bro Pedersen.

Poulsen overrakte os en elevliste, som blev suppleret med nogle flere inden november. Det blev til 22 på højskolen og 25 på efterskolen. Skolens formand Jens Chr. Gundersen og landbrugslærer Jensen hjalp os med råd og dåd, mens vi søgte at finde os til rette i alt det nye. Jensens rejste samme efterår til Sydsjællands landbrugsskole og kort efter overtog de ledelsen af Nordsjællands landbrugsskole i Slangerup. Jensen hjalp os med at finde agronom Marinus Kristensen, en rolig og dygtig landbrugslærer. Poulsen tegnede sig for to daglige timer, og desuden fik vi en ung lærer Gerner Christensen, stud. theol., som særlig tog sig af efterskoleeleverne. Mit område var historie, samfundslære, litteratur, dansk. Som timelærere virkede Gustav Nielsen, formand for 5. hovedkreds af D.D.G., mangeårig gymnastiklærer med skolen, og pastor Th. Pallesen, som var skolens lokale tilsynsførende og havde et ugentligt foredrag i kirkehistorie. Køkkenet var i gode hænder hos Inge Larsen fra Orø og Edith Nielsen fra Fyn, snoghøjelever, som vi »havde med«, samt Karen Jensen og Milred Jensen, som var tidligere Aabyelever. En kort tid efter jul var Jens Svendsen, nu præst i Rendsborg, vikar for Gerner, som var i København for at få filosofikum overstået.

Der var meget for os at lære, navnlig den første vinter. Næsten alt var anderledes end ventet. Poulsen »blandede sig ikke«, men var altid til rede, når vi spurgte om råd. Han kom hver dag, altid i strålende humør til sine to timer, han forsikrede ofte, at han nød at være fri for administrationsvrøvlet og frydede sig over bare at skulle undervise og snakke med eleverne.

Fælles ordensregler for højskole- og efterskoleelever var somme tider et problem. Åbne døre døgnet rundt var måske en rimelig ting for de voksne, men ikke for de 14-15 årige. En tilrettevisning, som er naturlig, når det gælder efterskole drenge, kan måske føles sårende for højskoleelever.

Det var Elmelund, som i 1918 startede den usædvanlige sammenkobling af højskole og efterskole. Faktisk var det et prisværdigt forsøg på at få det bedste ud af den kendsgerning, at der altid - lige siden de grundtvig-koldske højskoler begyndte ved midten af forrige århundrede - var unge mellem 14 og 18, som søgte til højskolerne, og navnlig for de små egnsprægede skoler var det svært at sige nej til dem. Elmelund lavede en særlig afdeling til eleverne i denne alder, og der er ingen tvivl om, at det har været en rimelig og god ordning i mange år for Aaby højskole.

Sommerskolen viste sig hurtigt at være det svage punkt - som næsten altid før, mens skolen var højskole. Beck havde to forsøg med pigeskole om sommeren. Carl Nielsen gennemførte det med undtagelse af et enkelt år. Elmelund havde 20 elever den første sommer, 1919, og 24 den sidste. Højdepunkterne for sommerskolen i Brydegaards tid var 26 elever i 1923 og 21 i 1924. Poulsen havde gennemsnitlig 26 elever på hver sommerskole, hvilket var ret fint efter nordjyske forhold, men tallet indbefatter ligesom de førnævnte både højskole- og efterskoleelever, således at tallet på egentlige højskoleelever om sommeren også i Poulsens tid var ret beskedent. De første fire somre vi var i Aaby, havde vi ialt - højskole- og efterskoleelever tilsammen - 61 elever. De første fem vintre havde vi ialt 188 elever, ligeledes begge aldersklasser. Det måtte give anledning til alvorlig overvejelse. Vi fik en følelse af, at de to skoleformer, højskole og efterskole, nu hæmmede hinanden. Vi frygtede for, at dette både- og skulle blive et hverken-eller, fordi man hverken regnede vor skole for en regulær højskole eller en rigtig efterskole.

Der var noget i elevtallene, som talte for, at vi bedst kunne samle de 14-16 årige. I den forbindelse måtte vi uundgåelig mindes Christen Kold, som i vennemødetalen fra 1866 fortæller, at da han begyndte sin højskole på Ryslinge mark, var han sikker på, at han skulle have eleverne kort efter konfirmationen, altså i efterskolealderen. Grundtvig holdt på, at 18 år var nederste aldersgrænse for højskoleelever. Kold holdt på sit.

»Imidlertid sørgede Vorherre for, at vi fik folk både over og under 18 år at undervise, og jeg gjorde da straks den erfaring, at dem, der var 18 år og derover, kunne vi udrette noget med, mens vi intet kunne udrette med dem, der var under 18 år.«

I samme vennemødetale fortæller Kold imidlertid om sine elever fra det første højskolehold, elever, der for de flestes, måske for alles vedkommende var i efterskolealderen: »- der er endnu ingen af dem der har tabt den beåndelse, som de fik dengang, men den er kendelig endnu alle vegne, enten hvor der skal vælges til rigsdagen eller foretages

noget, som skal sigte til at gøre Danmark til det store, som det tidligere var, -«.

Altså: Kold holdt højskole med de 15-17 årige, og, som han siger: »Målet blev imidlertid nået.« At han senere foretrak de mere voksne elever, forstår man, når man ser listen over hans foredragsemner fra sommeren 1866 på Dalum højskole.

Der er nok ingen tvivl om, at adskillige opvakte unge i 15-17 års alderen ville være en prydd for et højskolehold, mens en hel del 18-19 årige, når man tænker på forstandsmæssig og åndelig udvikling, ville passe bedst på en efterskole. Men lovgivningen holder med Grundtvig og fastslår, at en højskoleelev mindst må være fyldt 18 år, før det kursus, han deltager i, er forbi.

Som højskolelærere havde Stinne og jeg prøvet både en skole med et beskedent elevtal, Try, og med et ret stort, Snoghøj. Både hos Fogt i Try og hos Jørgine og Anna i Snoghøj følte vi, at vi var med i et virkeligt højskolearbejde. Vi følte os som højskolefolk. Det faldt os ikke ind, at vi måske ikke duede, at vi hellere måtte bede bestyrelsen finde nogle bedre folk. Vi var sat på opgaven med denne skole, og vi ville meget nødig løbe fra den. Vi syntes oprigtigt talt, at vi var gode nok, men vi måtte jo se i øjnene, at vi havde for få højskoleelever. Det, der slog hovedet på sømmet, var jo nok, at vi følte, at hvis vi helt samlede os om efterskole-afdelingen, ville vi få flere elever. Desuden det, at Stinne havde været meget glad for at undervise på Nordborg slots efterskole to somre, 1935 og 1936, ligesom vi jo begge havde været glade for den efterskole-afdeling, vi havde haft i disse første fem år. Vi kom til det resultat, at vi burde foreslå bestyrelsen at give skolen nyt liv ved at lade den udelukkende være efterskole. Vi er taknemlige for, at bestyrelsen enigt sluttede op om vore synspunkter .

Forslaget om at gå over til efterskole alene blev vedtaget på to generalforsamlinger med stort flertal for ændringen. Imod talte Peder Vestergård, Græsrimmen, Søren Nielsen Rendbæk, i mange år formand for elevforeningen, og Gustav Nielsen, som viste forståelse for den foreslåede ændring, men udtalte håb om, at man ville vende tilbage til højskoleformen, når der blev bedre tider.

På forslag af Poulsen blev skolens navn Aabybro ungdomsskole, fordi der findes flere Aabyer i landet.

Af de godt 600, som i sin tid havde tegnet »aktier« i skolen, mødte der ikke flere til generalforsamlingen, end vi nemt kunne være i den store skolestue. Vi tog det som et vidnesbyrd om, at vore medlemmer stort set bifaldt det, vi var i gang med.

Vi har mange gode minder fra de fem år, hvor vi havde både højskole og efterskole. Om godt samarbejde og samvær med lærere, og med

elever, som ville bestille noget, lære noget, og som ville høre på, hvad lærerne havde at sige. Gode møder - efterårsmøder, månedsmøder, festlige diskussionsaftener og underholdningsaftener. Vi havde god tilslutning til elevmøderne - både det om vinteren, som ikke gerne skulle kollidere med snestorm, og det om sommeren, som ikke måtte kollideres med Aalborg dyrskue. Vi havde gode talere og god tilslutning til vore store møder, navnlig efterårsmøder, i disse første år. Store møder, d.v.s. hvis gymnastiksalen måtte tages i brug eller hvis Store skolestue var godt pakket til. Vi hørte bl.a. professor K. E. Løgstrup, Aarhus, pastor Østergård Nielsen, Viborg, pastor Evald Kristensen, Tårs, forstander Folke Trier, Anne Sophie Seidelin, Niels Bøgh Andersen, Jaruplund, forstander Brøndsted, Købmandshvile, forstander Harald Bredsdorff, Den frie lærerskole i Ollerup, professor Thomas Sigsgård, overlærer Kr. Værnfelt, dr. Viggo Starcke, fhv. statsminister Knud Kristensen.

Den første sommer med efterskole alene, 1951, havde vi 25 elever og på den første vinterskole 39 unge mænd! Elevtallet steg støt, til det kulminerede omved 1960, hvor vi i 7 år havde 70-72 elever om vinteren og næsten lige så mange om sommeren. Det betød, at vi og vore medarbejdere i disse år kunne arbejde med den lykkelige fornemmelse, at der var brug for vort arbejde. Vi havde megen glæde af kontakten med de hjem, som eleverne kom fra, særlig ved åbnings- og afslutningsmøderne. Flere og flere elever var søskende til tidligere elever.

Efter evne søgte vi at holde højskole for disse helt unge. Vore medarbejdere på de vigtigste poster var folk, som kendte højskolen indefra, og vi kunne - trods alle forskelle - trække på samme hammel. Det vil føre for vidt at omtale dem hver enkelt. Men et navn må fremhæves: Mikkell P. Ejerslev, som jo var en god digter - han har endnu sin Sydslesvigsang med i Højskolesangbogen - skrev skuespil, bl.a. »Skipperen« (Clement), som han selv instruerede, var selv en god skuespiller og oplæser, fantasifuld og inspirerende tilrettelægger af terrænløb, begavet med en sjælden evne til at gøre historie og litteratur nærværende og vedkommende for sine tilhørere. Han var hos os i 10 år, men det sidste år blev det klart, at hans helbred ikke kunne holde til lærergeringen mere. Sine sidste år fra 1963 til sin død i 1976 levede han i Viborg og oplevede vist noget nær den fuldkomne lykke i sit arbejde som slægtsforsker på landsarkivet i Viborg.

En stor hjælp for os alle, men mest for Stinne var det, at Elin Spejlborg, efter nogle år som husholdningslærerinde ved Brøruphus ungdomsskole startede her som husholdningslærerinde, men valgte at fortsætte som skolens økonoma og bestred denne betydningsfulde stilling i 13 år, dygtig, hjælpsom, økonomisk og usvigelig loyal til alle tider.

Fem af vore gamle lærere har deres egen skole i dag: Jørgen Schousbo, 1950-51, som leder det danske training center for u-landsarbejdere i Tanzania. Den frie lærerskole i Ollerup skylder vi megen tak for en række velpræparerede lærere, der var her, nogen »på græs«, andre som fastansatte. Asger og Johanne Kristensen har nu deres egen skole i Besser på Samsø, Johannes og Inger Svenningens Agerskov i Sønderjylland, Ingemann og Kirsten Stenstrup Vesterlund ungdomsskole ved Hærvejen nær Give, og endelig Karlo og Karen Marie Jensen, som har ledet Aabybro ungdomsskole siden 1967. Det kan måske undre, at de, som kom her sidst, fik lederstillingen her. Vi kunne have forhørt os hos en og anden af de tidligere lærere her, som også havde gjort en god indsats og var gode forstanderemner. Jeg kan måske delvis forklare det ved et citat fra en islandsk saga, hvor en drabsmand bliver spurgt, hvorfor han netop havde hugget den mand ned. »Jo«, siger han, »han stod så godt for hug«. Det skal i denne forbindelse forstås sådan, at Karlo Jensen var her på stedet, og at han i kraft af sin dygtighed i skolens hverdag og andre dage med, havde placeret sig sådan, at det faldt naturligt at spørge ham og Karen Marie først. Takket være dem og en række gode nye medarbejdere har skolen fået en opblomstring som aldrig før i sin hundredårige historie.

Skolens bestyrelse har vi haft et godt samarbejde med. De fire formænd, som vi har arbejdet under var alle gamle højskoleelever - de tre endda fra denne skole - altid rede til at støtte ethvert fornuftigt initiativ, som kunne gavne skolen. De har hver i sin »regeringstid« haft en særlig stor opgave at tage sig af. Jens Chr. Gundersen, den første formand, som særlig havde besværet med overgangen til selvejende institution og de mange problemer, som meldte sig i den forbindelse. Thorvald Jensen var formand, da vi byggede til i 1954. De økonomiske muligheder var ikke så favorable dengang. Men vi måtte have et skolekøkken, et nyt køkken til skolens brug, en ny sløjdsal og nye elevværelser. Det hele løb op i den svimlende sum af ca. 250.000 kr! Det kan næppe imponere nutidens bygherrer. Jens Gjeddes formandstid var nok den roligste, men han tog dog de første skridt til det omfattende byggeri, der blev endelig planlagt og nu næsten fuldført i Peder Pildgårds formandstid. Men herom mere udførligt i Karlo Jensens artikel. 1963 tog elevtallet for sommerskolen et mægtigt dyk. 1962 havde vi 64 sommerpiger, 1963 kun 40! Og nedgangen fortsattes i de følgende år: 33 - 31 - 18, mens vinterskolen nøjedes med at gå ned til 61 i samme tidsrum. Det var *ikke* et varsko om, at pigerne aldeles ikke kunne bruge Aabybro mere, men om, at de ikke ville nøjes med fem måneder, og om, at de ville gå i skole sammen med drengene. Længere kursus og fællesskole. Det var sagen. Og hvorfor ikke prøveforberedende under-

visning, statskontrollerede niendeklasseprøver osv. Jeg var ikke blind for, at en løsning, der tog hensyn til disse ting, kunne rette elevtallet op, som det var sket ved så mange andre skoler, men at *jeg*, at *vi* skulle i gang med det -! Jeg havde ikke mod på fællesskolen, og var imod prøveforberedende undervisning, fordi jeg mente, det ville sætte skel mellem eleverne, forvride undervisningen i »åndsfagene« og gøre, at efterskolen ikke blev det alternativ, den skulle være, til den almindelige skole.

En foreløbig udgang af overvejelserne blev en plan om at holde skole med længere kursus for drenge alene. Elleve af drengene på vinterholdet 66-67 fulgte indbydelsen til yderligere tre måneder på skolen.

Da vore mest betroede medarbejdere Karlo og Karen Marie Jensen havde søgt stilling ved en anden skole, gav det stødet til, at vi - efter at have fået deres tilslutning til tanken - foreslog bestyrelsen, at vi trak os tilbage fra ledelsen, og at de overtog den. Der var så meget nyt under opsejling, ikke mindst i byggeriet, at vi fandt det rimeligt, at yngre kræfter kom til, så de, der skulle drive skolen i de næste årtier, også kom til at præge de store forandringer, der skulle foretages nu.

Bestyrelsen viste forståelse og gav sin tilslutning, og på bestyrelsesmødet den 29. maj 1967 blev forslaget om forstanderskiftet vedtaget og beseglet med en smuk tale af formanden Peder Pilgård og af den kommende forstander Karlo Jensen. Dagen efter blev det bekendtgjort i aviserne, og jeg fortalte eleverne om det ved morgensangen.

Her skal ikke berettes videre om, hvad det betød for os, men for skolen betød det et systemskifte, hvorom Karlo Jensen vil fortælle i et følgende kapitel.

Karlo Jensen

Aabybro ungdomsskole 1967-1977

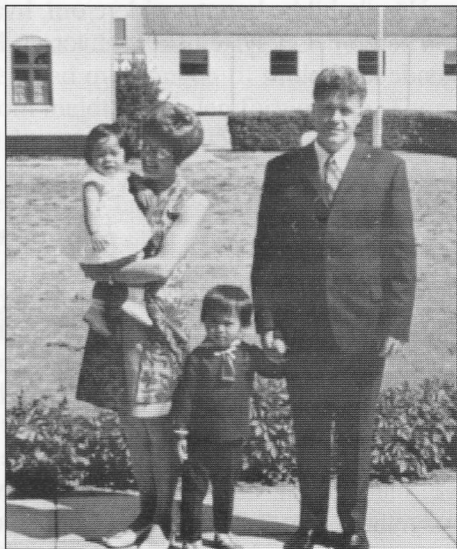
Efter at have været lærere ved Aabybro ungdomsskole i 3 1/2 år, blev vi, Karen Marie og jeg spurgt, om vi ville afløse Stinne og Alfred Truelsen som lederpar ved skolen fra 1. september 1967. Vi var betænkelige, men lysten var der, og svaret blev et ja. Skolen stod over for så meget nyt. Byggeri som på det tidspunkt var i støbeskeen. Længere kurser og fællesskole, som de fleste efterskoler på det tidspunkt praktiserede.

Samme år 1967 fik efterskolerne lov at lade eleverne afslutte 9. og 10. skoleår med folkeskolens statskontrollerede prøver. Vi besluttede at give vore elever det tilbud i håbet om, at det ikke ville ændre noget af det, som er skolens idegrundlag. Ved elevmødet sommeren 1967 udtalte jeg, at ingen behøvede at frygte nogen revolution på skolen efter lederskifte. I hvert fald var det vort håb og ønske, at ånden og tonen på skolen fortsat måtte være den samme.

Vi har i dag 10 år senere samme ønske. Takket være vore dygtige medarbejdere ved skolen, hvoraf flere har virket med os i 8 - 9 - eller 10 år, tror jeg ikke, hverdagen har forandret sig ret meget, selv om vi har 90 elever, og lærerstaben er mere end fordoblet. Skønt ikke altid enige trækker vi dog på samme hammel. Skolen har ved lovforbedringer fået betydelig bedre økonomiske kår end tidligere, men samtidig er kravene steget, både med hensyn til undervisning og administration.

I 1967 var vi godt igang med planer om nybyggeri. Da efterskolerne to år senere fik en ny tilskudslov, kom der for alvor gang i byggeplanerne. Det skal nævnes, at samtidig kasserede sundheds- og brandmyndighederne de fleste af skolens elevværelser. Hvilke bygningskrav ville der blive stillet til skolen fremover? En formiddag, september 1968, mødtes tre arkitekter med Børge Ruby i spidsen og skolens samlede lærerstab i vores spisestue for at gennemdrøfte en eventuel plan. Resultatet blev en udarbejdet plan af arkitekt Børge Ruby, tænkt som en helhedsløsning.

Planen blev sendt til godkendelse i ministeriet. Få uger efter blev der aftalt et møde i ministeriet med skolens formand Peder Pilgård, næstformand Lorentz Benzen, arkitekt Børge Ruby og undertegnede. Vi tog hjem med optimismen i behold. Byggeplanen blev i ministeriet omtalt som noget meget positivt for skolen fremover. Med to års mellemrum har vi indtil nu fået udført de første fem etaper af byggeriet: 1969 omklædningsrum og opholdsstue til eleverne. 1971 forstanderbolig og elevboliger til 30 elever. 1973 køkken med

Marianne, Jens Jacob, Karen Marie og Karlo.

spisestue. 1975 elevbolig til 15 elever. 1977 påbegyndes elevboliger til 30 elever og administrationsbygning.

Skolens bestyrelse med Peder Pilgård som formand, har vi i 10 år haft et godt samarbejde med. Den består i dag af fem medlemmer: Gårdejer Peder Pilgård, Kås, formand. Gårdejer Lorentz Bentzen, Fristrup, Aabybro, næstformand. Gårdejer Martin Nielsen, Ullerup, Aggersund. Gårdejer Harry Møller, Hovsør, Østerild. Skoleinspektør K. Ingvar-
sen, Thise.

1. september 1968 modtog vi det første elevhold til fællesskole. I dag er fællesskolen for piger og drenge noget selvfølgelig. Den stiller store krav til lærerne, både i arbejdstid og fritid, men er til gengæld med til at gøre undervisningen mere spændende. Vi tilbød i 1968 enten 5 - 8 eller 10 måneders kursus. Fra 1970 blev alle skolens elever i 10 måneder. Nu fortsætter en del i 20 måneder, enkelte har deltaget i 30 måneders kursus. I skoleåret 1977-78 har vi 42 piger og 50 drenge. 36 er andet års elever. 9 er her på tredje år.

Indtil vi fik skoleloven af 1958, var efterskolen den eneste undervisningsmulighed for de 14-18 årige, som ikke tog realeksamen. Efter 1958 fik disse årgange mulighed for undervisning i folkeskolen. Vi har i dag her på skolen et stort tilbud af fag, 32 valgfrie fag. Obligatorisk for alle elever er dansk, regning, historie, litteratur, sang, samfundslære, gymnastik og svømning. Det stiller store krav til skemalægningen at efterkomme elevernes ønsker, da ikke to ud af 90 elever arbejder efter samme skema.

Ved den ny skolelov af 1. august 1976 er enhedsskolen indført. Realeksamen er bortfaldet. Man kan i forskellige fag vælge mellem et grundkursus og et udvidet kursus. Efterskolen har lov at tilbyde både grundkursus og udvidet kursus. Aabybro ungdomsskole tilbyder fremover eleverne begge dele. Erfaringen med forskellige prøver i undervisningen, mener vi ikke behøver at ændre det, vi kalder for skolens hverdag. Enhver skole må søge at holde trit med udviklingen ude i samfundet, uden derved at miste det grundlæggende og oprindelige.

En af Grundtvigs grundsætninger var, at liv og lærdom skal følges ad, og den sætning er for os gyldig endnu. Grundtvig følte dengang en skoleform til folkelig oplysning. Historien var og er oplysningens grundpille. Vil man forstå nutiden, må man kende fortiden.

Vi kan endnu give vore elever oplevelser og oplysning gennem levende fortælling. Det, at lytte, er i sig selv noget lærerigt. En fortælle-
time med hele elevflokket, en fælles sangtime, måske en aften med folkedans styrker fællesskabet, fordi man oplever noget sammen med andre. Netop, fordi vi har de muligheder, er det en af vore fornemste opgaver i efterskolen at gøre brug af dem. Vi holder fælles morgensang

og aftensang, den månedlige fødselsdagsfest er stadig på programmet, og lærerne holder åbent hus for eleverne. Det er ikke for traditionens skyld, alt dette praktiseres i dag, men fordi det har betydning og værdi, giver fællesskab og sammenhold i det daglige liv på skolen.

25 år på Aabybro Ungdomsskole

Det har været 25 meget spændende år her i Aabybro. Skoleformen har været i en rivende udvikling, og der er sket store ændringer. Overgangen fra de to gange fem mdrs. kursus, dreng om vinteren, piger om sommeren, til 10 mdrs. kursus dækker de et helt skoleår. Samtidig med indførelse af de statskontrollerede prøver, nu folkeskolens afgangsprøver, fik afgørende betydning for skolen her.

Folkeskoleloven á 1958 gjorde betingelserne vanskeligere for os. Elevtallet var dalende, særlig slemt var det med sommerskolen, som helt ebbede ud. Loven, der gav efterskoleelever mulighed for at afslutte med de samme prøver som efter folkeskolens 9. - 10. klasse, var en nødvendighed, selv om mange efterskolefolk var imod den. Mange var bange for, at den ville ændre skolens hverdag.

Efterskolen er i dag en skole for alle, uanset hvilke ønsker man har efter 9 eller 10 års skolegang, og tilgangen har aldrig været større end for øjeblikket.

De fleste af vore elever tager imod tilbudet om at afslutte skoleåret med prøver i de elementære fag, enten på grundkursus eller udvidet kursus.

Vi er af den opfattelse, at skolens hverdag ikke har ændret sig ret meget af den grund. Undervisningen tilrettelægges uforandret. Samtidig med vi forsøger at dygtiggøre eleverne i de elementære fag, giver vi tilbud om en lang række kreative fag, samt mange tilbud om timer i idræt og holdspil.

Vi fastholder de gamle traditioner med morgensang og fortællertimer. Ikke for traditionernes skyld, men vi tror på værdien af dem. Styreformens på vore skoler har ændret sig meget i de 25 år. Tidligere var forstanderens ord at betragte som lov. I dag skal alle ansatte spørges og tages med på råd. Denne udvikling har været meget spændende og frugtbar, og det har selvfølgelig givet et positivt resultat. Bedre forhold for de ansatte og derved også for eleverne.

Når det fortsat efter 25 år er spændende at være ansat på en efterskole, skyldes det jo eleverne. Eleverne er livet på skolen. Det er altid spændende at tage mod et nyt elevhold. Vi, der har været her i mange år, ved nemlig, at der ikke er to elevhold, som skal behandles ens, vi

ved også, at vi ansatte er kolossal afhængige af elevernes væremåde. Vi siger altid til nye elever, at alle er medansvarlige for resultatet af et skoleår. Ingen kan være sig selv nok, og alle påvirker helheden gennem ord og handlinger.

Elevholdene er forskellige, men der er dog mange ting, der gentager sig år for år. Eleverne er altid meget spørgende og søgende efter retningslinier, holdepunkter om man vil. Det er her vi voksne har et stort ansvar. Det er her vi ikke må svigte vore unge.

Vi voksne må være rede til at fortælle dem, hvad de må, og hvad de ikke må. Hvad der er ondt, og hvad der er godt. Hvis vi svigter her, bliver det som at spille bold op mod en mur, hvor muren mangler.

De unge ønsker, vi stiller krav til dem. Det er måske ikke den mest moderne pædagogik, men alligevel nødvendigt. Kravene skal ikke blot gå på deres arbejdsindsats, men også deres adfærd. Svigter vi her, bliver alt ligegyldigt.

Selv om der er sket store forandringer og omvæltninger i vores samfund, så er det enkelte menneskes egentlige ønske og behov heldigvis uforandret.

Jeg vil sige en stor tak til alle kolleger og medarbejdere gennem de 25 år. Jeg er taknemmelig for at kunne sige, at jeg gennem årene har mødt mange positive og oprigtige mennesker, der har været rede til at give noget af sig selv og yde en stor arbejdsindsats til gavn for alle de elever, som har været her.

Sluttelig vil jeg udtrykke min store taknemmelighed for de 25 år her på skolen. Jeg er taknemmelig for at have oplevet den store udvikling både indholdsmæssigt og bygningsmæssigt som skolen her har gennemgået i de år.

Karlo Jensen

Jubilæum

Den 1. november 1988 var det nøjagtigt 25 år siden Karlo begyndte som lærer på Aabybro Ungdomsskole. Køkkenspersonalet, pedellerne bestyrelsen, lærerne og eleverne havde forberedt en overraskelse for Karlo. Kl. 7,30 var det dækket og pyntet med flag i gymnastiksalen til kaffe og morgenbord. Der var taler og masser af ros til Karlo, der blev sunget, og Karlo fik gaver, bl.a. en cykel, der selvfølgelig blev præsenteret på en tur rundt i salen.

Kim Pedersen, elev, holdt tale og udtrykte håb om, at Karlo måtte blive på Aabybro Ungdomsskole mindst 25 år endnu.

Formanden Martin Nielsen takkede for Karlos store indsats i de 25 år, og Børge Sørensen talte om Karlo som jævn, virksom og munter; gæt hvad der blev sunget...

Til sidst takkede Karlo, og han var endda så høflig at sige, at det virkelig var lykkedes for hele skolen at holde arrangementet hemmeligt for ham.

Fredag den 11/11 (Karlos fødselsdag) var der reception i anledning af jubilæet, desværre efter redaktionens slutning.

A.N.

En tænkt tale

Jeg forestiller mig, at jeg er mødt op ved Karlo og Karen Maries 25 års jubilæumsfest som lærere og ledere ved Aabybro Ungdomsskole. Endvidere at jeg på et vist tidspunkt skyder hjertet op i livet, slår på min kop eller mit glas som signal om, at (også) jeg vil holde en tale. Den skal ikke være lang, for der er sikkert mange, der gerne vil sige noget. Og ved tanken om det, får jeg den ide, at "holde" min tale i årsskriftet og så lade det stå hen, om jeg får noget sagt ved selve festligheden. Altså en tænkt tale. Sådan:

Hjertelig tillykke med jeres 25 år ved vor 111 årige skole! I årene før Karlo har gode og sløje tider for skolen afløst hinanden. Men skolen har aldrig før oplevet så lang en periode med uafbrudt fremgang og udvikling som i de sidste godt tyve år. Det er som en lang støt opstigning mod det højdepunkt, som nu er nået i 25-året for jeres indtog på skolen. Men at opdriften i Karlo skulle slutte nu, med det, som er nået: den fuldt udbyggede skole, det er der vel ingen, der tror på. Himlen må vide, hvad han herefter vil stile imod. Kan man forestille sig ham leve et vegeerende, jævnt og muntert liv som leder af en skole, hvor rammerne nu er så gode og store, som man kan tænke sig, og ventelisten så lang, at den trodser alle prognoser om dalende børnetal. Jeg forudsiger, at det nøjes han ikke med.

Undskyld, Karen Marie, at det er Karlo, Karlo det meste af tiden. Vi ved jo, du har været med hele tiden: dygtig, inspirerende, rådgivende og mon ikke - til en vis grad modererende. Du kom først til skolen, og det var på dit ord, vi tilbød Karlo jobbet som lærer. Jeg har ganske vist læst i Aabybro-Posten, at det var Karlo selv, der valgte skolen her fremfor Halvorsminde. Det synes vi var et godt valg, og de to udsagn

strider jo på ingen måde mod hinanden. Karlo har haft mange andre gode hjælpere: dygtige, loyale formænd, først Peder Pilgård og senere Martin Nielsen, bestyrelsen. Han har formået at fastholde dygtige, solide lærekræfter, såsom veteranerne Børge og Elsebeth Sørensen, Karl Andersen, Mads Jørgen Christensen, Ole og Lise Samsø; snart efter kom Jens Vad, Grethe og Bent Østergård, Harald Fischer, Knud Mathiasen, Lisbeth og Keld Nymann. Og med skolens vækst knyttedes stadig nye lærekræfter til. Men hvad er en ungdomsskole uden gode medhjælpere i køkkenen, til rengøring, vedligeholdelse, og igen, når vi tænker på skolens stadige ekspansion: arkitekter, håndværkere, bankfolk, ministerfolk. Det er mange, jeg har sikkert glemt både nogen og noget. Men - vi kommer ikke uden om, at Karlo nu og i alle årene er dynamo. Han har en fremragende evne til at kunne omgås alle, så de uden at føle sig hundset med yder det bedste de kan, så skolen fungerer bedst muligt, så eleverne føler, de er kommet det rette sted hen og får noget ud af deres ophold, så både de og deres forældre kan være glade og tilfredse.

Karlo vækker tillid - ikke mindst fordi hans rolige og fortrøstningsfulde tillid til sig selv er så urokkelig. Nogen vil måske synes, det er en alt for ubeskedent holdning. Men den er helt naturlig for Karlo, og den er nok en god del af forklaringen på, at han kan udrette og styre så meget.

Første gang Karlo skrev i årsskriftet var emnet Den moderne familie. Forældre, børn, opdragelse, skole - frem for alt den frie ungdomsskole. Det har været hans interesse gennem alle årene.

Stinne og jeg ønsker jer tillykke med de 25 år og med dem, der kommer.

Alfred Truelsen

30 år på Aabybro Ungdomsskole

Den 3. november 1963 ankom det første elevhold, jeg var med til at tage imod. 64 drenge i alt. De skulle have et 5 mdrs. ophold. Der var stadig 5 mdrs. kursus for drenge om vinteren og 5 mdrs. kursus for piger om sommeren.

Jeg boede den første vinter på et elevværelse på 2. sal mellem 64 efterskole drenge. Det var meget spændende og lærerigt.

Med indførelsen af den nye folkeskolelov i 1958, opstod der en ny situation for efterskolen. Nu kunne man fortsætte i folkeskolen efter 7.

klasse, selv om man ikke var kommet i realen. Interessen for efterskolen faldt voldsomt. Særlig kneb det med piger til sommerskolen. Mange erklærede, at nu ville efterskolen dø. Heldigvis var der også i den situation nogle fremsynede mennesker, der indså, at det var påkrævet med en forandring. Et stort flertal vedtog på efterskolernes årsmøde at indstille til ministeren, at efterskolen fik lov til at tilbyde vore elever at afslutte med de samme prøver, som der var mulighed for i folkeskolen. Det krævede flere timers undervisning i de enkelte fag, og det var nødvendigt med nye terminer, da disse prøver skulle afholdes i maj - juni, som i folkeskolen.

De fleste efterskoler droppede de 2 gange 5 mdrs. kursus og tilbød eleverne et 10 mdrs. ophold. Dette medførte, at nu måtte man enten holde drengeskole eller pigeskole. Der var selvfølgelig den mulighed at have begge køn samtidig. Stinne og Alfred Truelsen var betænkelige ved alt det nye, og da det var nødvendigt med en større ombygning her i Aabybro, valgte de at stoppe som ledere af skolen. Bestyrelsen opfordrede Karen Marie og jeg til at overtage jobbet, og det blev en realitet 1967.

Vi vedtog sammen med bestyrelsen, lærerkollegiet (meget beskedent i antal), at vi skulle have fællesskole og tilbyde eleverne at afslutte med de omtalte prøver.

Elevtilgangen voksede og efter 1970 har vi aldrig manglet elever. Omforandringen af de eksisterende bygninger og nybyggeri var det næste. Vi lavede helhedsløsning i 1977. Der skulle bygges en ny skole, og den gamle hvide, karakteristiske bygning skulle forsvinde. Mange protesterede. Den hvide bygning var byens vartegn. Men alle, der oplevede den oktoberdag, hvor en gravko jævnedes omtalte bygning, erklærede, at det ikke kunne være anderledes.

Fra 1970 og til i dag har vi bygget 11 etaper, og skolen står i dag med nye bygninger og moderne faciliteter.

Mange tanker og kræfter er brugt på byggesager og omflytninger i det eksisterende. Skolen har i samme periode tilkøbt jordareal 5 gange + Aabygård.

68-er oprøret kom også til at spille en rolle i vores skoleverden. Alle skulle være lige. Man kaldte det for demokrati. Alle skulle være medbestemmende, men desværre fordeltes ansvaret ikke. Som leder måtte man endelig passe på, ellers blev man kaldt diktator, og blev afskediget på grund af manglende samarbejdsvilje.

På et forstandermøde i Nordjylland udtalte en meget erfaren person, at vi skulle betragte os som den første blandt ligemænd.

Det var meget rammende for situationen, som den var.

Efter 1975 er der ikke noget, der hedder realeksamen. Man indførte

de to kurser, grund- og udvidet kursus. Vi tilbyder begge dele her, og nu er den enkelte elev frit stillet, om man vil fortsætte i folkeskolen efter 7. klasse eller tage på efterskole, uanset hvilken uddannelse man vil fortsætte med senere. Tilgangen vokser voldsomt her og forespørgslerne vokser år for år.

Da prøverne i sin tid blev indført, var vi mange der var imod. I dag må man sige, at da loven blev ændret, og det blev en realitet, var de fleste ikke blot de fleste, men også de klogeste.

Oplevelsen, ånden og tonen er på ingen måde blevet ringere end før prøvernes indførelse. Elefbetalingen er endelig sat i system. Det har været sådan i mange år, at kommunerne selv kunne bestemme, om der skulle ydes tilskud til efterskoleelever. Det er nu lovbeftet, og derved er egenbetalingen for et ophold blevet meget reduceret. Det beløb en familie selv skal betale er i dag meget rimeligt. De nye arbejdstidsregler har holdt deres indtog på vore skoler. Det giver administrationen meget ekstra arbejde, uden forholdene bliver bedre. Vi skal være meget heldige, hvis det ikke bliver til skade for skoleformen. Loven giver adgang til, at en kreds af mennesker kan oprette en skole på den ideologi, man mener er den rigtige. Skolekredsen skal ansætte en leder, som har det pædagogiske ansvar. De nye regler er for en efterskole meget vanskelige at håndtere, og derfor kan man på en hel del områder lave en lokalaftale. Lokalaftalen skal ikke godkendes af den pædagogisk ansvarlige, men af en kontaktperson, som skal vælges imellem de lærere, som er medlem af efterskolelærernes fagforening. Denne person står derfor med en stor kompetence over skolens pædagogik og indirekte også over en del af økonomien, medens andre står med hele ansvaret,

Mon det er forsvarligt?

De første 30 år i Abybro har været meget spændende. Der har selvfølgelig været både mørke og lyse timer.

Heldigvis langt flest af de lyse.

Selv om en stor del af tiden er gået med administration og byggesager, så er det alligevel samværet med eleverne og de ansatte, der har givet de mange rige oplevelser.

Karlo Jensen

Opdyrkningen og begyggelsen af Vildmosen var midt i trediverne meget omtalt i landets aviser og blade, og det gav en næsten daglig strøm af turister. 20-30 eller flere rutebiler efter hinanden var ikke ualmindeligt, bilerne havde dengang kun 20-22 siddepladser.

Her er beretning fra en tur i Vildmosen:

Udflugt til Store Vildmose den 3. 8. 1935.

Kl. 7 startede Grætrup Gymnastikforening med mål Vildmosen. Vi kom over ved Hvalpsund kl. 7,30 og så gik turen lige til Aalborg. Da vi kom forbi Nørresundby spistes der medbragt mad, og så gik turen nordpå igen, så var vi efter en tidsforløb i mosen. Vejen var ikke videre god, da det jo er nyanlagt vej som består i, at ca. 1 alen sand og grus er dæmmet op, da undergrunden jo består af 3-4 meter dyb tørvejord, så det kan gynges, når man kører på det.

Første holdt blev gjort ved en restauration, hvor man beså fræseren, som bruges til at kultivere mosen med. Så beså vi en nybygning, som var ved at være under opførelse. Det er et kolosalt arbejde, at få sådan en bygning opført, da der ingen fast grund er, for det første bliver der nedrammet nogle betonpæle, som rammes 7 meter ned i mosejorden, så støbes der en jernkonstruktion, som så er lagt over betonpillerne, så det bliver som en betonbjælke, der så kan bære den øvrige overbygning. Der skal så dæmme ca. 1 alen sand og grus på pladsen, for at man kan færdes på grunden.

Der byggedes sådan 20 ejendomme uden stuehus, da der byggedes lade og kostald.

Der avles foreløbig kun græs deroppe, så der er jo en endeløs række af høstakke, som de var i færd med at køre sammen i stakke. Først er laderne bleven fyldte ved de ejendomme, som laden var gjort færdig. Disse ejendomme skal så drives fra en større gård, som også er bygget i mosen og kaldes Centralgården. Den er hypermoderne bygget; der sagdes, at byggesummen var omkring en mill., men det er også en mægtig bygning. Der er både gymnastiks- og sportsplads, 2 bilgarager, stor spisesal, eget slagtehus, men der er jo også et stort folkehold på ca. 70 elever og så en inspektør, men der er også 5.000 td. land, der er kultiveret og det er staten, der ejer og driver det, der er ca. 3.000 kreaturer deroppe, men det er dyr, som er sat derop af forskellige mejerikredse her i Jylland. Og dyrene er tuberkulinprøvet, så det er jo ene tuberkulo-

sefri dyr, så det er nærmest en opdrætningscentral, for at se om de kan holdes fri for tuberkulose.

Da vi så havde beset gården, besteg vi alle bilen og kørte til Aabybro, hvor vi drak den hårdt tiltrængte kaffe på Afholdshotellet, så kørte vi til Svinkløven badestrand ved Jammerbugten, et meget naturskønt sted, - en kløft gik langt op i landet med vældige træer op på begge sider af skrænterne. Derefter gik turen til Løgstør, hvor vi drak kaffe hos savskærer Kristensen, vi besøgte lidt af byen bl.a. Skjoldborgs Hus, som lå meget smukt oppe på bakken med udsigt over havet og byen. Nu var kl. mange og vi satte kursen hjemad og var hjemme ved 11-tiden. En meget indholdsrig dag var sluttet.

Her ser du far, beskrivelse af en udflugt til Store Vildmose.

Mange hilsener til jer begge fra ELLEN og JENSINE

Foreningens virke i året 1995

Der er ikke afholdt ret mange møder for medlemmerne. Der har været forsøgt flere ting, som bestyrelsen igen måtte opgive at få gennemført. Vintermøderne blev erstattet af et lysbilledeforedrag, om en tre måneders tur til det fattige Sydamerika - (ret interessant).

28. maj var der udflugt til Landbrugsmuseet på "Gl. Estrup", der var tilslutning fra godt 40 medlemmer. 1. august var aftentur rundt i Hammer Bakker, der var ligeledes pæn tilslutning - begge ture var vellykkede.

I November var en mødeaften tilrettelagt og annonceret i avisen, den måtte aflyses på grund af lungebetændelse.

I anledning af 50-året for befrielsen var foreningen deltager ved en udstilling på Aabyskolen, 4. maj.

Foreningen får stadig nye ting, og billeder.

I februar 1995 flyttede læge Holme fra byen. Både Holme og Fru Chione, havde passet godt på de gamle lægeinstrumenter fra Dybkjærs tid, endda noget fra læge Andersens, der sluttede med at praktisere i 1931.

Lægeparret syntes de ting skulle blive i Aabybro, de kan nu ses i samlingen på Elmevej 2. Vi er glade og taknemlige for vi fik tingene til samlingen.

Medlemstallet er ret stabilt på 215-220 - også regnskabet ser godt ud.

Det var årets gang i korte træk.

Aaby Sogns Lokalhistoriske Forening
Elmevej 2, 9440 Aabybro,
Giro 7 35 21 58, tlf. 98 24 17 88

Nuværende bestyrelse

Gunnar Mølgaard	Kærvej 63	98 24 12 60
Jens Jensen	Kirkevej 36	98 24 22 99
Birgit Pedersen	Grundtvigsvej 1	98 24 14 80
Harry Nielsen	Fristrupvej 37	98 24 14 02
Villads Villadsen	Fasanvej 17	98 24 19 23
Ellen Sofie Mumgaard	Østergade 16	98 24 10 20
Johanne Hansen	Kattedamsvej 106	98 24 10 56
Lars Nielsen	Kærvej 131	98 24 22 74
Ejvind Tranum	Kløvervej 28	98 24 14 54